

Aleksandra Marciniak

Szkolenie użytkowników w polskich bibliotekach uczelnianych : historia i współczesność

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 1/1, 18-28

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALEKSANDRA MARCINIAK
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi

SZKOLENIE UŻYTKOWNIKÓW W POLSKICH BIBLIOTEKACH UCZELNIANYCH. HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

Szkolenia użytkowników bibliotek szkół wyższych mają w Polsce już prawie dziewięćdziesięcioletnią tradycję. Warto zatem przyjrzeć się historii tych działań, gdyż nie sposób oceniać teraźniejszości, a tym bardziej patrzeć w przyszłość, nie znając źródeł. W tekście niniejszym zawarto przegląd rozwoju myśli i poczynań związanych z dydaktyką biblioteczną. Omówiono zawartość aktów prawnych odnoszących się do tego problemu, zaprezentowano opinie i działania, podejmowane przez znane postaci polskiego bibliotekarstwa, wskazano na najważniejsze zmiany, które zaszły na przestrzeni lat.

Na podstawie współczesnych publikacji bibliotekoznawczych zaproponowano typologię szkoleń bibliotecznych obecnie przeprowadzanych przez uczelniane ksiąźnice. Podziału dokonano ze względu na zakres tematyczny kursów. Przyjrano się także, do kogo kierowana jest oferta dydaktyczna, przytoczono wybrane opinie adresatów szkoleń. W oparciu o literaturę przedmiotu dokonano także charakterystyki osób realizujących działalność szkoleniową w bibliotekach.

O potrzebie wprowadzenia do kształcenia akademickiego przysposobienia bibliotecznego zaczęto mówić w Polsce już w dwudziestoleciu międzywojennym. Pierwsze wzmianki w literaturze fachowej pochodzą z 1925 roku, kiedy to Józef Grycz opublikował *Przewodnik dla korzystających z bibliotek oraz spis dzieł pomocniczych* (Grycz, 1925). We wstępie do tej publikacji odnajdziemy wzmiankę o konieczności organizowania zajęć, podczas których studenci byliby uczeni, w jaki sposób efektywnie wykorzystywać zasoby ksiąźnic. Tematyka ta nie była obojętna również Helenie Radlińskiej, która poświęciła dydaktyce bibliotecznej wystąpienie na II Zjeździe Bibliotekarzy Polskich w Poznaniu w 1929 roku (Radlińska, 1929, s. 279).

Biblioteki uniwersyteckie w Warszawie i Wilnie już w okresie międzywojennym organizowały tak zwane pogadanki informacyjne, podczas

których studenci zapoznawani byli z zasadami korzystania ze zbiorów i wyszukiwania informacji w katalogach oraz bibliografiach (Dembowska, 1948, s. 1–16).

W 1954 roku Pismo Ministra Szkolnictwa Wyższego ustanowiło przysposobienie biblioteczne przedmiotem obowiązkowym dla osób rozpoczynających studia na uniwersytetach i w niektórych szkołach technicznych (Pismo, 1954). Proponowano, by podczas zajęć informować o zadaniach i organizacji biblioteki uczelnianej oraz uczyć praktycznej umiejętności wyszukiwania informacji w katalogach.

W tym samym roku ukazał się artykuł Andrzeja Grodka (1954, s. 43–48), w którym autor opisywał działalność dydaktyczną bibliotekarzy i ubolewał nad faktem niedoceniań tych wysiłków przez kadre naukowe uczelni. Był to punkt wyjścia do późniejszej dyskusji na temat form i metod pracy dydaktycznej, prowadzonej w bibliotekach szkół wyższych. Wypowiedzi kolejnych bibliotekarzy: Heleny Więckowskiej (1956, s. 23–47), Mariana Des Logos (1956, s. 63–70), Marii Głowińskiej (1954, s. 57–59), Konstantego Jażdżewskiego (1954, s. 64–67) i Kazimierza Sołtysika (1954, s. 60–63) wskazywały na konieczność wprowadzenia dla nowoprzyjętych studentów obowiązkowych zajęć z zakresu przysposobienia bibliotecznego, a także szkoleń dla magistrantów i doktorantów – na temat poszukiwań bibliograficznych. Wówczas pojawiła się też idea publikowania informatorów, które w skondensowanej formie obejmowałyby oba wyżej wymienione obszary.

Koniec lat 50. oraz lata 60. przyniosły szereg aktów prawnych, regulujących działania dydaktyczne bibliotek szkół wyższych. Zarządzenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 marca 1961 r. w sprawie struktury organizacyjnej i zasad działania biblioteki głównej szkoły wyższej oraz bibliotek przy poszczególnych jednostkach organizacyjnych szkół wyższych podległych Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego (Zarządzenie, 1961) doprecyzowało, że zadaniem bibliotek głównych jest przeprowadzanie przysposobienia bibliotecznego, podczas którego uczestnicy nabywają umiejętność korzystania ze zbiorów i pomocy naukowych, wykorzystywanych podczas procesu samodzielnego zdobywania wiedzy.

O roli dydaktycznej bibliotek nie zapominano także w nadrzędnych aktach prawnych – kolejne ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 5 listopada 1958 r., znowelizowana 15 kwietnia 1965 r. i 17 stycznia 1969 r. (Ustawa, 1958) oraz z dnia 4 maja 1982 r., zmieniona 25 lipca 1985 r. (Ustawa, 1982) akcentowały funkcje naukowe i dydaktyczne bibliotek uczelnianych.

Spore zmiany wprowadziło Zarządzenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 stycznia 1964 r. w sprawie zatwierdzenia struktury organizacyjnej bibliotek głównych szkół wyższych (Zarządzenie, 1964), które wskazywało na konieczność tworzenia w bibliotekach odrębnych działów prac naukowych, organizacyjno-naukowych i dydaktycznych, a także

wprowadziło zmianę polegającą na włączeniu bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych do kategorii pracowników naukowo-dydaktycznych. Trzy lata później rozporządzenie Rady Ministrów (Rozporządzenie, 1967) na tę grupę pracowników nałożyło obowiązek prowadzenia działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej, a także wdrażania czytelników do korzystania z biblioteki.

Dynamiczne zmiany w bibliotekarstwie akademickim zaszły w latach 70. W Uchwale nr 35 Rady Ministrów z dn. 12 lutego 1971 roku w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej wyrażnie wyznaczono termin rozpoczęcia kształcenia użytkowników informacji w szkołach wyższych na początek roku akademickiego 1971/1972. W związku z postanowieniami tego dokumentu rektorzy otrzymali Pismo z Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w sprawie wytycznych programowych w zakresie przysposobienia bibliotecznego i informacji naukowej studentów szkół wyższych (Pismo, 1971). Na mocy wymienionych aktów prawnych w programach nauczania na wielu uczelniach pojawił się przedmiot *Podstawy informacji naukowej*, dedykowany studentom ostatnich lat oraz regularne *Przysposobienia biblioteczne* dla osób rozpoczynających kształcenie akademickie. Ramowe programy zajęć zostały opracowane przez Komisję ds. Bibliotek i Informacji Naukowej Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego (Rada Główna, 1971). Od lat 70. zajęcia z zakresu informacji naukowej były realizowane w wymiarze 30 godzin dla kierunków ścisłych i 15 godzin dla kierunków humanistycznych i społecznych. Wadą szkoleń było przesycenie specjalistyczną terminologią, typową raczej dla kształcenia bibliotekarzy niż użytkowników książnic. Ośrodkami, które przodowały w planowaniu i wdrażaniu zajęć były Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej w Warszawie oraz biblioteki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego (Chachlikowska, 2002, s. 178–180).

Środowisko bibliotekarskie toczyło dyskusje na temat obciążenia pracą dydaktyczną. Wspominano o niewystarczającej liczbie pracowników, którym powierzano to zadanie, niezadawalającej współpracy z kadrą naukową uczelni, niedostatecznych warunkach lokalowych, braku materiałów pomocniczych do nauczania. Jednym z pomysłów na rozwiązanie tego problemu było nagranie filmów instruktażowych, opracowanych przez specjalistów z dziedziny informacji naukowej i upublicznianych w formie cyklu wykładów telewizyjnych, nadawanych w programie drugim telewizji oraz wykorzystywanych przez biblioteki uczelniane (Łapacz, 1986, 197–199).

Szeroko zakrojona działalność dydaktyczna bibliotek uczelnianych stanowiła spore obciążeniem dla ich pracowników. Lata 70. to czas intensywnego rozwoju działalności dydaktycznej książnic, natomiast po roku 1980

zauważalny jest regres w tym zakresie. Wydane wcześniej informatory zdezaktualizowały się i tylko nieliczne ośrodki podjęły trud opracowania nowych. Mimo to, przepisy Uchwały z 1971 roku obowiązywały aż do 1990 roku, kiedy zostały zniesione na mocy Uchwały nr 84 Rady Ministrów z dnia 30 maja 1990 r. w sprawie uznania niektórych uchwał Rady Ministrów ogłoszonych w Monitorze Polskim za nieobowiązujące (Uchwała, 1990).

Część bibliotek zrezygnowała wówczas z organizowania obowiązkowych zajęć przysposobienia bibliotecznego. Szybko jednak przywrócono szkolenia, uznając je za element strategii marketingowej i sposób na wyrobienie nawyku odwiedzania ksiąźnicy. Programy zajęć z podstaw informacji naukowej były z kolei wielokrotnie modyfikowane; zmieniano ich treści, wymiar godzin, ale w znaczącej części dużych bibliotek uczelnianych nie zaprzestano ich realizacji. Na ogół adresatami są osoby zainteresowane tematyką poszukiwań informacyjnych, które dobrowolnie uczestniczą w zajęciach.

Do niedawna obowiązująca ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Ustawa, 2005) nie obligowała bibliotek szkół wyższych do prowadzenia działalności dydaktycznej. Zapis taki nie pojawia się także w najnowszej Ustawie z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Ustawa, 2011); co więcej – w tekście nie pada słowo „biblioteka”. Najwyraźniej uznano, że ten obszar działalności uczelni nie wymaga reform.

Zasadniczą zmianą, z którą musieli zmierzyć się bibliotekarze, była komputeryzacja, która skutkowałą wprowadzeniem od lat 90. do programów nauczania zagadnień związanych z korzystaniem z elektronicznych źródeł informacji. Przełom stuleci to okres intensywnych debat nad społeczeństwem wiedzy i koncepcją uczenia się przez całe życie. W związku z zachodzącymi w Polsce zmianami pojawiały się kolejne dokumenty. Jednym z ważniejszych, była Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2000 r. w sprawie budowania społeczeństwa informacyjnego w Polsce (Uchwała, 2000) oraz dokument z nią związany przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki *ePolska – Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001–2006*, przyjęty przez Radę Ministrów 11 września 2001 roku. Niestety, biblioteki akademickie nie są wymieniane jako instytucje, które powinny wspomagać rozwój „ePolski”. Tylko pośrednio można wnosić, że wezmą one udział w procesie budowania społeczeństwa informacyjnego. Dużo pisze się o bibliotekach cyfrowych, nie jest jednak jasne, kto miałby zająć się ich tworzeniem (Radwański, 2002, s. 37–42). Problem przygotowania przyszłych elit intelektualnych do korzystania z rozległych zasobów sieciowych, a więc wyszukiwania, selekcjonowania, wykorzystywania w pracy naukowej źródeł elektronicznych, nie został zauważony we wspomnianych dokumentach. Można zatem przyjąć,

że na początku nowego tysiąclecia działalność dydaktyczna bibliotek uczelnianych nie tylko nie jest priorytetem dla państwa polskiego, ale nawet pozostaje kwestią marginalną, na tyle nieistotną, że pomijana w oficjalnych dokumentach rządowych.

Początek XXI wieku to także okres intensywnego wprowadzania do bibliotek szkół wyższych szkoleń online. W niektórych przypadkach są one uzupełnieniem tradycyjnego przysposobienia bibliotecznego, przewodnikiem, do którego student może zajrzeć w każdym momencie. W innych zrezygnowano z organizacji zajęć, zastępując je lekcjami zdalnymi, czasami uzupełnianymi o testy sprawdzające wiedzę przyszełego użytkownika biblioteki.

Fora internetowe uczelni (Niderlandystyka, 2009) odnotowują opinie na temat bibliotecznych szkoleń online. Komentowane są formy i treści kursów, ich przygotowanie od strony technologicznej, a także przykłady patologicznych zachowań, np. podawanie kluczy odpowiedzi do testów, kończących *Przysposobienie biblioteczne*, których pozytywny wynik warunkuje zaliczenie szkolenia.

Wydaje się uzasadnione podjęcie kroków przeciwdziałających takim nieuczciwym praktykom. Wobec powszechności zjawiska handlu odpowiedziami wyniki testów nie są miarodajne, gdyż większość studentów prawdopodobnie jedynie „przeklikuje” treść kursu. Być może warto rozważyć wprowadzenie obowiązkowych szkoleń tylko dla osób zainteresowanych korzystaniem z biblioteki uczelnianej, które dostrzegają sens zapoznania się z treścią przysposobienia, a nie dla wszystkich nowoprzyjętych studentów. Rozsądne wydaje się także zrezygnowanie ze sprawdzianów i pozwolenie, by umiejętności studenta zweryfikowane zostały w praktyce, gdy będzie chciał skorzystać z oferty księżnicy. Zaoszczędzimy tym sposobem czas tego studenta, któremu biblioteka uczelniana jawi się jako instytucja zupełnie zbędna, a także czas bibliotekarzy, poświęcany na zbieranie, analizę i opis wyników testów sprawdzających.

Na podstawie dostępnej literatury można stwierdzić, że współcześnie biblioteki polskich szkół wyższych prowadzą pięć typów szkoleń. Typologii dokonano na podstawie zakresu tematycznego, jaki obejmują. Poniżej scharakteryzowano ofertę dydaktyczną księżnic uczelnianych. Wzięto pod uwagę zarówno zajęcia prowadzone w formie tradycyjnej, jak oferowane w trybie zdalnym.

1. *Przysposobienie biblioteczne* – najczęściej obejmuje specyfikę korzystania z biblioteki macierzystej i innych bibliotek, zasady zamawiania i udostępniania zbiorów w wypożyczalni i czytelnich, charakterystykę poszczególnych agend bibliotecznych, korzystanie z katalogów kartkowych i OPAC, budowę strony internetowej biblioteki, najważniejsze zapisy regulaminów wewnętrznych bibliotek, ogólne zasady korzystania z bibliograficznych i pełnotekstowych baz danych oraz prawa i obowiązki użytkowników.

2. *Podstawy informacji naukowej dla studentów-dyplomantów* – zajęcia przeznaczone dla osób przygotowujących prace dyplomowe¹. Głównym celem zajęć jest przekazanie uczestnikom wiedzy o zasadach tworzenia tekstów naukowych. Porusza się zagadnienie tworzenia przypisów i bibliografii, konstrukcji i edycji tekstu, używania naukowego języka itp. Uzupełnia się także wiadomości, które zostały zasygnalizowane kilka lat wcześniej na *Przysposobieniu bibliotecznym*, dotyczące wyszukiwania informacji w bazach danych i katalogach.

3. *Podstawy informacji naukowej dla pracowników uczelni* – zajęcia mają na celu zapoznanie pracowników naukowych z zasadami tworzenia prawidłowego opisu bibliograficznego, technik przeszukiwania bibliografii i baz danych. Jako pierwsza wśród uczelni technicznych wprowadziła takie kursy Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej (1964). Najczęściej szkolenia organizowane są sporadycznie, na prośbę samych zainteresowanych lub władz uczelni. Zakres tematyczny jest zbliżony do programu zajęć dedykowanych studentom ostatnich lat. Dodatkowo przedstawiane są w tym przypadku zagadnienia związane ze specjalistycznymi ośrodkami naukowymi i bazami przeznaczonymi dla środowiska naukowego (Bober, Kałuża, 1986, s. 334–335). Książnice medyczne poszerzają grono odbiorców o lekarzy-praktyków, którzy są zapoznawani z metodami wyszukiwania naukowej informacji medycznej, elektronicznymi bazami medycznymi, ofertą pełnotekstowych czasopism elektronicznych (Graża, 2007, s. 34).

4. *Szkolenia dotyczące wyszukiwania informacji w bazach elektronicznych* – wprowadzone na przełomie XX i XXI wieku, kiedy cyfrowe źródła informacji zaczęły zyskiwać na znaczeniu w polskim środowisku naukowym. Kursy skierowane są zarówno do studentów jak i do pracowników uczelni; prowadzą je najczęściej bibliotekarze z działów informacji naukowej, którzy mogą liczyć na wsparcie firm, zajmujących się dystrybucją specjalistycznych baz danych. Ich producenci, jak i przedstawiciele terenowi, najczęściej nieodpłatnie instruuja zainteresowanych korzystaniem z baz, a także tworzą i udostępniają elektroniczne materiały szkoleniowe.

5. *Szkolenia dla pracowników bibliotek* – forma doksztalcania skierowana przede wszystkim do nowozatrudnionych w danej placówce, a także powracających z długotrwałych urlopów oraz osób zmieniających komórke organizacyjną. Szczególny nacisk kładziony jest na przekazanie informacji właściwych dla konkretnej biblioteki czy jej działu. Szkolenia prowadzone są przez doświadczonych pracowników, głównie kierowników jednostek. W literaturze najczęściej wspomina się o konieczności długotrwałego kształcenia pracowników działów opracowania zbiorów oraz agend bezpośredniej obsługi

---

¹ W literaturze ten rodzaj zajęć nazywano np. Metodologią pracy naukowej (Budkiewicz i Mroczek, 1999, s. 11), Szkoleniem proseminaryjnym (Pioterek, 1999, s. 21) lub Zasadami opracowania tekstów naukowych (Marciniak, 2011).

użytkownika. Szczególna potrzeba doszkalania personelu pojawiła się wraz z wprowadzaniem do księżnic komputerów i elektronicznych systemów bibliotecznych. Wówczas zespoły osób obeznanych z nowoczesnymi technologiami dzieliły się z pozostałymi pracownikami swoją wiedzą. Wypracowywano odpowiednie modele kształcenia tak, by w sposób efektywny łączyć teorię z praktyką (Chachlikowska, 2002, s. 184; Janczak, 2005, s. 121–125).

Najczęstszymi odbiorcami działań dydaktycznych bibliotek akademickich są studenci I roku studiów dziennych, rzadziej zaocznych, oraz osoby przygotowujące prace licencjackie i magisterskie. Szkolenia kieruje się również do doktorantów, słuchaczy studiów podyplomowych, pracowników naukowych i dydaktycznych uczelni oraz bibliotekarzy akademickich. Część zajęć przeznaczona jest także do zorganizowanych grup zainteresowanych określonym zagadnieniem (np. posługiwaniem się elektronicznymi bazami danych) oraz indywidualnych użytkowników, którzy mają problem z odnalezieniem się w informacyjnej rzeczywistości.

Literatura przedmiotu przynosi informacje o przeprowadzanych wśród studentów badaniach, w których wykazano, że ci uznają zajęcia z *Przysposobienia bibliotecznego* za mało przydatne i organizowane w nieodpowiednim czasie (Bober, 1984, s. 177–193). Z drugiej jednak strony liczne przykłady pozytywnego nastawienia do zajęć bibliotecznych motywują do podejmowania wysiłku kształcenia środowiska akademickiego. Podczas XVII Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych, która odbyła się w Poznaniu w 1998 roku pojawiły się dwa interesujące wystąpienia studentów na temat dydaktyki prowadzonej przez księżnice. Postulowano między innymi, by zajęcia z zakresu medycznej informacji naukowej wprowadzać już na pierwszych latach studiów. Powinny być one fakultatywne, przeznaczone jedynie dla rzeczywiście nimi zainteresowanych. Studenci są chętni do poszerzania swojej wiedzy z zakresu przeszukiwania baz danych, formułowania zapytań oraz selekcjonowania treści. Wskazano także na potrzebę organizowania kursów z zakresu pisania tekstów naukowych i prowadzenia prac badawczych oraz prawnych aspektów wykorzystywania informacji (Sroka, Łaciński, 1998, s. 55–60).

Kolejną kwestią, analizowaną w kontekście działalności dydaktycznej bibliotek uczelnianych, jest charakterystyka osób prowadzących szkolenia. Literatura przynosi liczne wzmianki o szczególnych predyspozycjach bibliotekarzy dyplomowanych², którzy realizują tradycyjne szkolenia z zakresu

---

² Przyrost liczebności bibliotekarzy dyplomowanych na polskich uczelniach wyższych wynosi około 27 osób rocznie. Z zestawienia za lata 2008–2010 (Sowińska, 2011, s. 249–250) wynika, że osoby zgłaszające chęć przystąpienia do egzaminu państwowego są na ogół dobrze do niego przygotowane – na 86 kandydatów 77 uzyskało pozytywny wynik. Około 15% przystępujących do części specjalizacyjnej egzaminu wybrało we wspomnianym okresie „Dydaktykę biblioteczną i działalność promocyjną bibliotek”.

Przysposobienia bibliotecznego czy Podstaw informacji naukowej, a także coraz częściej obsługi baz danych i bibliotecznych katalogów komputerowych (Brzezińska-Stec, 2005, s. 128–129).

Często działalnością szkoleniową w bibliotekach akademickich zajmują się kustosze z długim stażem pracy oraz starsi bibliotekarze. Cenieni są w tej sferze zwłaszcza bibliotekarze z przygotowaniem pedagogicznym i pracownicy oddziałów informacji naukowej; zasadą jest także prowadzenie wykładów informacyjnych przez dyrektorów bibliotek.

W maju 2010 roku autorka niniejszego artykułu przeprowadziła badania ankietowe wśród studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi, dotyczące ich opinii na temat kompetencji bibliotekarzy w zakresie dydaktyki. Wyniki sondażu zostały zaprezentowane podczas XII Konferencji Bibliotek Niepaństwowych Szkół Wyższych, zorganizowanej we wrześniu 2010 roku i były częścią wystąpienia zatytułowanego *Czy studenci chcą się uczyć od bibliotekarzy?* Badania pokazały, że większość studentów ufa kompetencjom bibliotekarzy naukowych związanym z wyszukiwaniem, selekcją i oceną informacji, posługiwaniem się technologiami informacyjnymi, opracowywaniem spisów bibliograficznych. Pracownicy bibliotek naukowych są postrzegani jako osoby dobrze przygotowane do wykonywanych zadań, a użytkownicy dość często korzystają z ich pomocy.

Literatura fachowa dotycząca dydaktyki bibliotecznego daje szeroki ogólny obraz historii i współczesności tej gałęzi działalności polskich księżnic akademickich. Na przestrzeni lat bibliotekarze zadania związane z nauczaniem użytkowników realizowali z różnym natężeniem – w pewnych okresach regulacje prawne nakazywały prowadzenie rozbudowanej dydaktyki, w innych można było poświęcić na nią mniej czasu.

Współcześnie kadra zarządzająca księżnic uczelnianych ma dużą swobodę w tym zakresie. Sprawozdania i relacje publikowane na łamach prasy fachowej pokazują, że mimo braku ścisłych nakazów, biblioteki chętnie kształcą odbiorców swoich usług. Szkolenia to także doskonała okazja do promowania działalności instytucji oraz pozyskania stałych czytelników. Nic nie wskazuje na to, by uczelniane biblioteki miały zamiar zrezygnować z aktywności w zakresie dydaktyki. Prawdopodobnie w związku z budową społeczeństwa informacyjnego będzie to prężnie rozwijająca się gałąź ich działalności.

Bibliografia

- Bober W. (1984), *Analiza potrzeb użytkowników informacji naukowej Biblioteki Głównej Politechniki Rzeszowskiej (na przykładzie Wydziału Elektrycznego)*. „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji”, nr 2, s. 177–193.
- Bober W., Kałuża E. (1986), *Dydaktyka biblioteczno-informacyjna w wyższych szkołach technicznych*. „Roczniki Biblioteczne”, z. 1/2, s. 327–338.
- Brzezińska-Stec H. (2005), *Rola i zadania bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotece akademickiej*. W: *Działalność naukowa i informacyjna bibliotek uczelnianych*. Red. M. Czyżewska, Białystok, s. 123–133.
- Budkiewicz E., Mroczek R. (1999), *Szkolenie użytkowników biblioteki szkoły wyższej*. „Bibliotekarz”, nr 10, s. 10–12.
- Chachlikowska A. (2002), *Praca naukowa i dydaktyczna w bibliotekach uczelnianych i możliwości jej efektywnego realizowania*. W: *Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych*. Red. A. Jazdon, A. Chachlikowska. Poznań, s. 171–185.
- Dembowska M. (1948), *Przysposobienie czytelników młodzieży szkolnej*. „Biuletyn Państwowego Instytutu Książki”, nr 3, s. 1–16.
- Des Loges M. (1956), *O niektórych funkcjach i zadaniach dydaktycznych bibliotek szkół wyższych*. W: *Sprawy biblioteczne*. Red. A. Knot, Warszawa, s. 63–70.
- Głowińska M. (1954), *Uwagi o pogadankach bibliotecznych dla studentów UW*. „Życie Szkoły Wyższej”, nr 6, s. 57–59.
- Graża B. (2007), *Dydaktyka biblioteczna w uczelniach medycznych w aspekcie kształtowania się edukacji informacyjnej*. „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej”, nr 1, s. 30–36.
- Grodek A. (1954), *Praca bibliotek głównych ze studentem*. „Życie Szkoły Wyższej”, nr 6, s. 43–48.
- Grycz J. (1925), *Przewodnik dla korzystających z bibliotek oraz spis dzieł pomocniczych*. Warszawa.
- Janczak B. (2005), *O formach kształcenia w bibliotece akademickiej*. W: *Tradycja i nowoczesność bibliotek akademickich*. Red. E. Bieniasz i in. Rzeszów, s. 116–127.
- Jażdżewski K. (1954), *Biblioteki i bibliotekarze w życiu szkół wyższych*. „Życie Szkoły Wyższej”, nr 6, s. 64–67.
- Łapacz T. (1986), *Rozwój koncepcji kształcenia użytkowników informacji naukowej w szkołach podstawowych, średnich i wyższych w Polsce 1925–1985*. „Roczniki Biblioteczne”, z. 1/2, s. 179–228.
- Niderlandystyka UAM [online]. Poznań, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza [dostęp: 2009-03-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.nider.pun.pl/viewtopic.php?id=7>.
- Prawo. Forum Dyskusyjne SSP na UAM. [online] Poznań, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza [dostęp: 2009-03-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.forum-prawo.pl/topics3/2968.htm>.
- Wyższe Szkoły Bankowe. Forum dyskusyjne [online] [dostęp: 2009-03-12] Dostępny w World Wide Web: <http://forum.wsb.pl/viewtopic.php?f=19&t=7218>.
- Pioterek P. (1999), *Dydaktyka w Bibliotece Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. „Bibliotekarz”, nr 7/8, s. 20–22.

- Pismo Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Departament Studiów Uniwersyteckich, Ekonomicznych i Pedagogicznych z 12 lipca 1971 r. nr DI-4040-/66/71 skierowane do rektorów w sprawie wytycznych programowych w zakresie przysposobienia bibliotecznego i informacji naukowej studentów szkół wyższych (maszynopis).
- Pismo Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dn. 19.09.1954 r. nr DU-III-3c/49/54 skierowane do rektorów w sprawie przysposobienia bibliotecznego studentów pierwszego roku (maszynopis).
- Rada Główna Szkolnictwa Wyższego. Komisja ds. Bibliotek i Informacji Naukowej, Podkomisja Informacji naukowej (1971), *Przysposobienie biblioteczne studentów* (maszynopis); Rada Główna Szkolnictwa Wyższego. Komisja ds. Bibliotek i Informacji Naukowej, Podkomisja Informacji naukowej. Program zajęć dydaktycznych dla studentów z zakresu informacji naukowej (maszynopis).
- Radlińska H. (1929), *Głosy w dyskusji na II Zjeździe Bibliotekarzy Polskich w Poznaniu, 29.05-02.06.1929*. „Przegląd Biblioteczny”, nr 1, s. 279.
- Radwański A. (2002), *Biblioteki akademickie w społeczeństwie informacyjnym w świetle dokumentów rządowych*. W: *Udział bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce: potencjał, możliwości i potrzeby*. Red. L. Derfert-Wolf, Bydgoszcz, s. 37–42.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 22.04.1967 w sprawie warunków zatrudnienia w instytucjach naukowo-badawczych, w Polskiej Akademii Nauk i w szkolnictwie wyższym bibliotekarzy dyplomowanych i pracowników służby bibliotecznego oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej i dokumentalistów służby in-te (1967), „Dziennik Ustaw”, nr 14, poz. 63.
- Sołtysik K. (1954), *W sprawie nauczania ogólnych zasad bibliotekarskich w wyższych szkołach ekonomicznych*. „Życie Szkoły Wyższej”, nr 6, s. 60–63.
- Sowińska A. (2011), *Sprawozdanie z działalności Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej za okres od kwietnia 2008 do listopada 2010 r.* „Przegląd Biblioteczny” nr 2, s. 249–250.
- Sroka Ł., Łaciński M. (1998), *Potrzeby i oczekiwania studentów w zakresie szkoleń i możliwości dostępu do źródeł informacji*. W: *Dydaktyczne funkcje biblioteki głównej akademii medycznej z uwzględnieniem wykorzystania technik informatycznych*. XVII Konferencja Problematyka Bibliotek Medycznych. Poznań, s. 55–60.
- Uchwała nr 84 Rady Ministrów z dnia 30 maja 1990 r. w sprawie uznania niektórych uchwał Rady Ministrów ogłoszonych w Monitorze Polskim za nieobowiązujące (1990) „Monitor Polski”, nr 24, poz. 181.
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2000 r. w sprawie budowania społeczeństwa informacyjnego w Polsce (2000). „Monitor Polski”, nr 22, poz. 448.
- Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (2011). „Dziennik Ustaw”, nr 84, poz. 455.

- Ustawa z dnia 25 lipca 1985 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym (1985). „Diariusz Sejmowy”, nr 10, s. 50–53.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (2005), „Dziennik Ustaw”, nr 164, poz. 1365.
- Ustawa z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym (1982). „Dziennik Ustaw”, nr 14, poz. 113.
- Ustawa z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym. Znowelizowana 15 kwietnia 1965 r. i 17 stycznia 1969 r. (1965) „Dziennik Ustaw”, nr 16, poz. 114.
- Więckowska H. (1956), *Rola biblioteki głównej w szkole wyższej*. W: *Sprawy biblioteczne*, Warszawa, s. 23-47.
- Zarządzenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 marca 1961 r. w sprawie struktury organizacyjnej i zasad działania biblioteki głównej szkoły wyższej oraz bibliotek przy poszczególnych jednostkach organizacyjnych szkół wyższych podległych Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego (1961). „Dziennik Urzędowy Min. Szk. Wyższego.”, nr 3 poz. 9.
- Zarządzenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 stycznia 1964 r. w sprawie zatwierdzenia struktury organizacyjnej bibliotek głównych szkół wyższych podległych ministrowi szkolnictwa wyższego (1964). „Dziennik Urzędowy Min. Szk. Wyższego”, nr 1 poz. 6.

Aleksandra Marciniak

***The education of the information users in the polish university libraries.
The past and the present***

Summary

The article is a review of the history of the didactic actions taken up by the Polish university libraries and the actual tendencies in the field of education of the information users. The author proposes a self-invented typology of the courses organized recently in the libraries. The division is based on the dominating themes of the classes. Moreover, the paper describes the various groups of students as well as their attitude to these courses. The last part of the text contains the profiles of persons dedicated to the teaching activity in the libraries – the author mentions their qualifications and how are they evaluated by students.